

Felaket ve ”normale dönüş”

Foti Benlisoy

15.02.2023

“Doğal” bir afet geleneksel olarak hayatın normal akışını kesintiye uğratan tekil bir olay olarak görülür. Felaketle felaket öncesi “normallik” arasında bir neden-sonuç ilişkisi olup olmadığı sorgulanmaz, felaketin yıkıcı etkilerinin etkin bir “afet yönetimi” ile izale edilerek hızla eski normalliğe geri dönüş hedeflenir. Bu yaklaşım böylece felaketi depolitize eder, felaket sonrası yardım ve yeniden inşa süreçlerini de esas olarak yine siyaset dışı teknik meseleler olarak görür.

Oysa bir “olay” olarak cereyan eden “ani” felaketle bir “süreç” ya da “koşullar” olarak deneyimlenen “ağır çekim” felaketler arasındaki sınır hiç de kesin değildir. Bir olay olarak felaketi, onu koşullayan ve yaratan felaketli koşullardan ayırmak mümkün değildir. Gelmekte olan felaketin sebep ve koşulları çoğu zaman doğal kabul edilen normalliğin bağrında şekillenir, normallik felaketi çağırır.

Olağanüstü bir felaket olarak depremin koşullarını yaratan “olağan” felaket, Türkiye’deki inşaat odaklı büyüme modelidir. Mesele tek adam rejiminin aşırı merkezileşliğinin neden olduğu hantallıktan, liyakate, uzmanlığa ve bilimsel bilgiye değer verilmemesinin afet yönetimini felç etmesinden ibaret değildir. Sorun, bir zamanlar uluslararası platformlarda bir başarı öyküsü olarak alkışlanan ve inşaat sektörünün lokomotif olduğu sermaye birikim rejimidir. Felaketin müsebbibi, insanların barınma ihtiyacının metalaştırılması ve inşaat ve müteahhlik firmalarının sınır tanımaz rant iştahı temelinde oluşan bir “büyüme” anlayışıdır.

Karşı karşıya olduğumuz doğal bir afetten ziyade, Engels’in tabiriyle bir “sosyal cinayet”, hatta bir sosyal katliamdır. Engels sermaye düzeni için, “binlerce kişiyi yaşaması için gerekli olanlardan yoksun ve yaşayamayacağı koşullar altında bıraktığında (...) ve bu binlerce insanın yok olacağını bile bile bu koşullar içinde kalmalarına göz yumduğunda bir bireyin işleyebileceği cinayetten hiç de farklı olmayan bir cinayet işlemiş sayılır” diye yazıyordu. On binlerce insanı kendi tabutları olacak evlerde yaşamaya mecbur bırakan bu düzen, bu toplu kıyımın failidir.

Hemen hatırlatmalı: Felaket kapitalizmin işleyiş yasalarına içkindir. Kapitalist büyüme kontrol edemediği yıkıcı güçleri sürekli olarak açığa çıkartır. Bu yüzden sermaye, Marx ve Engels’in deyimiyle, “büyüler yaparak çağırdığı cehennem zebanilerine artık söz geçiremeyen büyücünden farksız bir duruma” düşer. Kapitalizm metalar üretmekle kalmaz, kendi varoluş koşullarını tahrip ederek düzenli olarak felaketler de üretir. Üretici güçlerin önünü daha fazla açtıkça yıkım güçlerini daha da ortaya salar. Kapitalizm bir üretim tarzı olduğu kadar bir yıkım tarzıdır da.

Marx kapitalizmin açığa çıkardığı o muazzam üretici güçlerin aynı zamanda devasa yıkıcı güçler olduğu, felaketin sermaye birikim süreçlerinin ayrılmaz parçası olduğu hususunda netti. *Kapital*'de, "kapitalist üretim, tekniği ve toplumsal üretim süreçlerinin birleşmesini, ancak, bütün zenginliğin iki kaynağını, toprağı ve işçiyi kurutarak ilerletir" diye yazar. Yani kapitalizm gerek doğayı gerekse insanları, yani tüm zenginlik kaynaklarını tahrip etmeye meyillidir. Ona göre burjuva çağında ilerleme ve büyüme, "nektarını ancak katlettiklerinin kafataslarından içen o iğrenç pagan putuna" benzer.

Neoliberalizm sermaye düzenine içkin bu yıkıcılığının önüne geçtiğimiz yüzyılda büyük mücadeleler sonucu dikilmiş çoğu engeli tarumar ederek kapitalizmin Engels'in andığı o cinai potansiyellerini dizginsiz bırakmıştır. Neoliberal piyasacılıkla devletçi otoriterizmin nevi şahsına münhasır bir melezenmesi sayılabilecek Türkiye'deki rejim de sermaye düzenine içkin bu yıkıcı potansiyelleri (iş cinayetlerinden yaygın eko-kırma) en uç noktasına kadar taşıyan bir mizaca sahip. Potansiyel felaketlerin koşullarını aktif bir biçimde üreten, felaketi ancak bir başka felakete davetiye çıkartacak şekilde öteleyen, felaketi siyasal/ekonomik güç ve olanaklarını artırmak için fırsata dönüştürmeye meyilli iktidar, "felaket kapitalizminin" tam teşekküllü bir temsilcisi.

Bu iktidar, adeta tabiatı icabı, "olağanüstü" felaketi otoriterizm, yoksulluk ve eşitsizlik gibi "olağan felaketlerin" yenilenmesi ve pekiştirilmesi için bir fırsat olarak kullanmaya eğilimlidir. Muktedirlerin deprem sonrasında daha insanlar enkaz altındayken bir "inşaat seferberliğinden" bahsetmelerinin nedeni budur. Amaç evsiz kalmış insanların barınma ihtiyaçlarını karşılamak değil, felaketi bir yeni birikim olanağı olarak fırsata çevirmektir. Tam da bu nedenle felaketin bir mücadele alanı olarak düşünülmesi, felaket karşısında eski "normale" dönüşü değil, bir olağanüstü halin karşısına başka bir olağanüstü hali koyan bir toplumsal seferberliği gündeme getirmek anlamını taşımaktadır.

Deprem sonrasında açığa çıkan toplumsal dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma seferberliği, iktidarın sadece ihmal ve kifayetsizliklerini değil, aynı zamanda onun şu son yirmi yılda alamet-i farikası olmuş büyüme modelinin sorgulanmasını da gündeme getirme potansiyelini taşımaktadır. Dahası bu yardımlaşma faaliyetlerinin yarattığı enerjinin bu toplu cinayetin sorumlularından hesap sorulması ve yeniden insanın inşaat ve müteahhitlik firmalarının değil de emekçi halkın çıkarları doğrultusunda gerçekleştirilmesi için verilecek mücadelelere sirayet etmesi kaçınılmazdır.

Dayanışma ve yardım inisiyatiflerinin yarattığı toplumsal teyakkuz bu nedenle iktidar açısından (hele hele seçimler bu kadar yakinken) büyük bir tehdittir. İktidardakiler bu tehdidi bertaraf etmek için her türlü yola başvurmak eğiliminde olacaktır. HDP'nin yürüttüğü yardım çalışmaları çerçevesinde Pazarcık'ta bulunan kriz koordinasyon merkezine ilçe kaymakamlığı tarafından el konulması, gelmesi muhtemel karşı saldırının bir örneğidir.

İlk günlerin şaşkınlığını üzerinden atan iktidarın karşı hamlelerine hazırlıklı olmalı, açığa çıkan toplumsal öfkenin yatıştırılması çabalarına set çekmeliyiz. Felaketin nedeni olmuş eski normale dönüş artık mümkün değil. Kaldırılması gereken esas enkaz, o normalin enkazıdır.

Anarşist Kütüphane

Foti Benlisoy
Felaket ve "normale dönüş"
15.02.2023

15.02.2023 tarihinde şuradan alındı: fotibenlisoy.tumblr.com

tr.anarchistlibraries.net